

УДК 338.2:620.92

Карачина Н.П., к.е.н. доцент[©], **Чайка Р.В.**, студент гр.1МОз-08,
Вінницький національний технічний університет

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РИНКУ БІОПАЛИВА УКРАЇНИ

Розглянуто основні проблеми повноцінного становлення та розвитку ринку біопалива в Україні, здійснено порівняння державної підтримки в галузі біопалива України та провідних країн-користувачів біопального.

Ключові слова: біопаливо, енергетичний потенціал, енергозахищеність, альтернативні джерела енергії, державні пільги.

Постановка проблеми. Через небезпеку енергетичної кризи в Україні нарешті розпочали переймати досвід передових країн світу та розвивати ринок відновлюваних біологічних джерел енергії. В процесі цієї діяльності виник ряд проблем, вирішення яких дозволить в повній мірі розкрити природний потенціал України.

Аналіз останніх досліджень показує, що проблематикою цього питання в останні роки займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені як О.Г. Макарчук, О.М. Варченко, які дослідили економічний механізм регулювання ринку біопалива у провідних країнах світу, Г.М. Калетнік, О.О. Прутська, які детально досліджували державне регулювання та державні пільги в галузі біопалива України, Д.В.Нагернюк, О.Левчук та інші.

Мета статті. Метою даної статті є проаналізувати проблеми розвитку вітчизняного ринку біопалива та окреслити проблеми державного регулювання в даній сфері.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб підтримувати енергетичний потенціал країни за обмежених ресурсів потрібно або сподіватися знайти на території нашої країни нові величезні родовища нафти і газу, або ж, як зробила більшість розвинених країн Європи - шукати нові (альтернативні), бажано відновлювані, джерела енергії. Але знайти їх або знати про них (альтернативні джерела енергії) недостатньо, потрібно вміти застосовувати ці знання, розвивати енергоресурси в тому напрямку, в якому в нашої країни є потенціал.

Оскільки Україна має значні аграрні задатки, то доцільно зосередитись на проблематиці біопалива, досвід широкомасштабного виготовлення якого уже десятки років мають країни, які за природними ресурсами значно поступаються нашим. На жаль, частка відновлювальних джерел енергії в енергетичному балансі України не перевищує 1%, в той час як біопаливо відіграє істотну роль в енергозабезпеченні промислово розвинених країн: у США її частка становить близько 4 %, у Данії – 6 %, у Канаді – 7 %, в Австрії – 14 %, у Швеції – 16 % загального споживання первинних енергоресурсів, а альтернативні джерела енергії повністю забезпечують потребу в енергії в Австрії – 22,0 %, Швеції і

© Карачина Н.П., Чайка Р.В., 2012

Норвегії – 45-55 %. Ці країни, а також Німеччина, передбачають до кінця поточного століття всі потреби в енергії забезпечити за рахунок відновлювальних джерел [1].

Відзначимо, що Україна має в своєму розпорядженні значний потенціал у відновлювальній енергетиці, але з певних причин продовжує закуповувати втридорога закордонні енергетичні ресурси, цим самим збільшуючи заборгованість та втрачаючи конкурентні позиції, продовжуючи йти на поступки.

При відповідальній організації широке використання біопалива на території України не тільки можливе, а й досить перспективне. Світовий досвід показує, що виробництво біопалива – сприятлива можливість для економіки кожної країни, зокрема дає змогу створювати нові робочі місця не тільки в сільській місцевості, а й у промислових центрах, покращує екологічну ситуацію в країні, регіонах тощо. Найперспективнішим нетрадиційним джерелом енергії є рослинні і тваринні жири, які можуть бути використані для виробництва біологічного палива.

Подібно до вугілля і нафти, біомаса - форма збереженої сонячної енергії. Енергія сонця “захоплюється” через процес фотосинтезу при рості рослин. Одна з переваг біологічного палива в порівнянні з іншими типами палива - те, що воно повністю розкладається мікроорганізмами, і тому порівняно безпечно для навколишнього середовища.

Отже, біомаса за значенням посідає четверте місце серед палив і забезпечує близько 2 млрд т у. п. на рік, або 14 % загального споживання первинних енергоносіїв у світі (у країнах, що розвиваються – понад 30 %, іноді до 50-80 %). В Україні економічно доцільний потенціал біомаси оцінюється у 27 млн т/рік, де основними складовими його є сільськогосподарські відходи та енергетичні культури [2].

Виробництво біопалива на території України не є поширеним через те, що тільки найбільш потужні, великі сільськогосподарські підприємства можуть застосовувати переробку біомаси, перш за все для задоволення власних потреб, щоб зекономити кошти на пально для сільгосптехніки. Для того, щоб втілити в життя установку по виробництву біопалива необхідно витратитися на 2-4 млн.євро, не кожне підприємство може це собі дозволити.

Але якщо підприємство почало виробництво даного виду палива, то чому б не налагодити контакти з іншими підприємствами та не почати продавати можливі надлишки біопального? Тут існує ряд проблем, які роблять вирішення цього питання не таким вже й легким.

По-перше, питома теплота згоряння біопалива дещо нижча (42,5 МДж/кг), що вимагає наявності більшого обсягу і біосировини, і кінцевого продукту на продаж, щоб задовільнити вимоги споживача.

По-друге, проблемою, яка впливає з попередньої є те, що оскільки нам потрібні більші об'єми пального, то й сировини для її виробництва необхідно пропорційно більше. А, наприклад, для того, щоб задовільнити мінімальну річну потребу одного автомобіля необхідною кількістю біопалива з ріпаку, за

скромними обрахунками, потрібно виростити і обробити територію за розмірами близько одного футбольного поля. Основною сировиною для виробництва біопалива традиційно розглядається технічний ріпак. Згідно підрахунком, з 75% відсотків урожаю ріпаку, зібраного на площі 2,5 млн. га, можна провести 2,25 млн.т. дизельного біопалива - по енергетичній цінності така кількість еквівалентна 1,9 млн. т звичайного дизпалива (на його виробництво необхідно майже 6 млн. т нафти)[3]. Експерти говорять, що, в принципі, для виробництва такого пального придатні ряд інших олійних культур, а так само буряк і кукурудза. Не кожне підприємство володіє такими ресурсами та й не буде обробляти додаткові території для виробництва і продажу палива, на яке, в даний час, існує помірний та непостійний попит.

По-третє, у всьому світі існує значний тиск з боку нафтових компаній-гігантів, які хочуть залишатися монополістами в енергетичній сфері і нікому не підуть на поступки. Для того, щоб протистояти цій системі необхідна неабияка підтримка держави, щоб вона була зацікавлена в розвитку відновлюваної енергетики, всіма способами підтримувала її розвиток та надавала податкові або іншого роду пільги в даній сфері. Така ситуація вже давно спостерігається в розвинених країнах Європи, зокрема в Німеччині, Франції, Швеції, США, Данії тощо.

У Німеччині за постановою уряду було погоджено введення 4,4% біодизеля у дизпаливо, в бензин (з 2010 р.) – 3% біоетанолу. З 2010 р. було досягнуто 5,75% частки біопалива у загальному обсязі споживання енергії. Відбулося звільнення від оподаткування палива, виробленого на основі біомаси до 2008 р., під яке також підпадають суміші, що містять біопаливо. Відповідно до закону Німеччини “Про відновлювані джерела енергії” відбулося повне звільнення від податкових платежів за нерозведене біопаливо саме в сфері сільського господарства. Німеччина вже давно є лідером державної підтримки виробництва та споживання відновлюваного палива, зокрема біопалива.

Щодо Франції, то вона теж характеризується наявністю податкових пільг для виробників біопалива. В державі затверджена програма виробництва біопалива – фінансовий план, що діє на національному рівні. Передбачені квоти на виробництво етанолу та біодизеля.

В США держава стимулює виробництво біопалива за допомогою податкових пільг, а саме – 51 цент на галон етанолу (закон про податок на енергію – 2004р.). За останні 10 років фермери, які вирощували сою для переробки на біопаливо отримали субсидій на загальну суму близько 7,5 млрд. дол.США. У червні 2005р. прийнято стандарт про біопаливо в країні. Ще в 1998р. в США було прийнято Акт з енергетичної політики, що дозволяє використання біопалива для неспеціалізованої техніки[4].

В Україні ж цьому питанню приділяють порівняно менше уваги, але перші кроки в напрямку розвитку ринку біопалива вже зроблені. У грудні 2006р. затверджено програму Кабінету Міністрів України з питань розвитку виробництва дизельного палива, а у травні 2009 р. прийнято Закон України “Про внесення змін до деяких законів України щодо сприяння виробництву та

використанню біологічних видів палива". Даний закон має виступати стимулюючим чинником для виробників, розповсюджувачів та споживачів біопалива. Він передбачає побудову 20 заводів продуктивністю від 5 тис.т до 100 тис.т.[5]

На даний час основне виробництво біопалива в Україні здійснюється сільськогосподарськими підприємствами для задоволення власних потреб для сільгоспмашин і, як було доведено вище, без ґрунтовних державних заохочень та пільг їм невигідно буде виробляти надлишкові обсяги біопалива на продаж.

По-четверте, транспортування такого пального на відстань понад 50 км робить його неконкурентним порівняно з викопними видами палива. Ціна біодизеля не повинна перевищувати 85% ціни традиційного дизеля.

В даний час 1л біодизельного пального(виготовленого з олії ріпаку або інших рослинних олій) заміняє 0,91 л дизельного пального, а 1л біоетанолу (виготовлений з зерна, цукру) заміняє 0,66 л бензину, що при ціні 5-6 грн. за літр біоетанолу робить його дешевшим за звичайні непоновлювані енергоносії[4]. До того ж, все залежить від налагодженості виробничого процесу, адже маючи необхідне устаткування, налагодивши процеси поставки та переробки сировини, до того ж отримавши певні податкові пільги, виробництво біопалива стане досить перспективним та рентабельним. Звичайно, в деяких випадках, біопаливо може дещо програвати традиційним енергоносіям і в ціні, і в пристосуванні до використання енергоносія, але все це затмарює можливість досить швидкого поновлення джерел біопального, а саме головне – значний потенціал України в даній галузі.

Висновки. В Україні, як і в більшості країн світу, вже давно здійснюють пошук шляхів покращення енергетичної захищеності країни. Все це відбувається за умов зростаючої світової енергетичної кризи, коли люди почали замислюватись про те, що родовища нафти, газу та інші непоновлювані джерела енергії потроху виснажуються і потрібно шукати шляхи для збереження енергетичного потенціалу країни. Більшість розвинених країн світу, зрозумівши тенденцію, вже давно почали шукати та впроваджувати в дію альтернативні джерела енергії. Україна ж, порівняно з більшістю європейських країн, має значний потенціал в біоенергетиці, але не використовує належним чином свої природні ресурси. В останні ж роки, перейнявши досвід передових країн, проявляє себе як перспективна та багатообіцяюча в сфері біопалива. У нас є необхідні задатки, але без належної державної підтримки в податковій сфері і не тільки, ми можемо втратити свій шанс позиціонувати себе на міжнародній арені та посилити енергоне залежність та енергозахищеність України.

Література

1. Габрель М.С. Виробництво твердого біопалива в Україні: стан та перспективи розвитку/М.С. Габрель// Науковий вісник НЛТУ України.-2011-Вип.21.9.-с.126.

2. Селезень К. Виробництво та ринок біопалива в Україні [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://h.ua/story/336653/>

3. Ігнатєва Т.Г. Виробництво і споживання біодизеля в аграрних підприємствах України/ Т.Г. Ігнатєва // Економіка АПК.-2011.-№4- с..32.

4. Варченко О.М. Економічний механізм регулювання ринку біопалива у провідних країнах світу/ О.М. Варченко, К.В. Слупян // Вісник аграрної науки.-2009.-№11- с..62.

5. Прутська О.О. Державне регулювання розвитку ринку біопалива в Україні/ О.О.Прутська // Вісник Запорізького національного університету. – 2010.-№1-с.181.

Summary

Karachina N.P., Chaika R.V.

Vinnitsa National Agrarian University

PROBLEMS OF DEVELOPMENT BIOFUELS MARKET IN UKRAINE

In the article the main tendencies of biofuels market in Ukraine are considered.

Рецензент – д.е.н., професор Шульський М.Г.